

УДК 378.016.7.071.2

DOI:

Іван Заболотний, заслужений діяч мистецтв України, професор,
завідувач кафедри хорového диригування, вокалу та методики музичного навчання
Навчально-наукового інституту культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДИРИГЕНТІВ-ХОРЕМЕЙСТЕРІВ

У статті розглянуто питання аксіологічного аспекту професійної підготовки диригентів-хормейстерів. Виявлено, що аксіологічний підхід означеного феномена передбачає придбання у навчальному процесі з дисципліни “Хоровий клас” морально-естетичних цінностей, заснованих на мистецьких традиціях диригентсько-хорової освіти. Визначено, певні завдання навчального процесу з дисципліни “Хоровий клас”. Аксіологічний аспект професійної підготовки диригентів-хормейстерів сприяє зростанню рівнів сформованості головних, найбільш значущих цінностей духовної культури майбутніх фахівців хорової справи.

Ключові слова: аксіологічний підхід; цінність; диригент-хормейстер; навчальний процес.
Лім. 12.

Ivan Zabolotniy, Honored Artist of Ukraine, Professor, Head of the Choral Conducting,
Vocal and Methods of Music Education Department
Educational and Scientific Institute of Culture and Arts
Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University

AXIOLOGICAL ASPECT OF PROFESSIONAL TRAINING OF CONDUCTORS-CHOIRMASTERS

In the article it is considered the axiological aspect of the conductors-choirmasters' professional training. The scientific researches on the use of axiological approach in pedagogical education are analyzed. It is revealed that the axiological approach of the specified phenomenon assumes acquisition in educational process of the moral and aesthetic values based on art traditions of conducting and choral education, allows revealing the meaning of the music teacher's personal values as the core of his or her personality that provides self-development. In this regard, the formation of common values in the educational process of the discipline “Choral class” becomes especially important. It was updated that the leader of the educational choir is a harmonious combination of professional and human qualities, a guarantee of high authority, without which it is impossible to unite performers into a single creative team.

The certain tasks of the educational process in the discipline “Choral class” are defined, that provide determination of the ways and means of consistent, systematic and purposeful formation of the future conductors-choirmasters' professionalism, namely: development of the future specialists' creative abilities; needs for self-improvement, development of personal and semantic sphere, value orientation to creative activity; mastering of skills and abilities based on traditional choral singing.

Summarizing the above mentioned, we conclude that the axiological aspect of the conductors-choirmasters' training contributes to the growth of formation levels of the main, the most significant values of the future choral specialists' spiritual culture, namely: value orientation to creative activity and communicative culture formation of the personality, preservation and development of traditions of choral singing, an education of humanistic type of the student's personality.

Keywords: an axiological approach; value; a conductor-choirmaster; an educational process.

Постановка проблеми. Підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти передбачає наявність сформованої ціннісної основи сприйняття майбутньої професійної діяльності студентами під час навчання у вищій школі. Адже цінність – одна з основних понятійних універсалій філософії – означає елементарні складові найбільш глибинного шару всієї інтенціональної структури

особистості в єдності предметів її спрямувань (аспект майбутнього), особливого переживання-володіння (аспект теперішнього) і збереження свого “здобутку” у свідомості (аспект минулого), що конститує внутрішній світ особистості як “унікально-суб’єктивне буття” [6].

Нагадаємо, що основами людського буття, які визначають напрями та мотивованість життя і діяльності людини, є комплекс моральних,

етичних, культурних цінностей, котрі досліджуються філософською дисципліною аксіологією. Оскільки у вищій школі підготовка спрямовується на формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, то освітній процес у закладі вищої освіти має ґрунтуватися на реалізації аксіологічного підходу – філософсько-педагогічній стратегії, що спрямована на використання педагогічних ресурсів для розвитку особистості та проєктує перспективи вдосконалення системи освіти.

Диригентсько-хорова освіта сучасності в нашому суспільстві постає як закономірний спадкоємець багатомірових традицій, адже розвиток хорової справи розкривається в музичному мистецтві. Умови сучасної музичної освіти потребують професійної підготовки майбутніх диригентів-хормейстерів. Такий методологічний підхід сприяє панорами еволюції української музичної культури в її контекстуальних зв'язках з історичною епохою та провідними художніми тенденціями. Це надає актуальності питанням аксіологічного аспекту фахової підготовки професійної діяльності керівника хору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку духовного світу людини перебували в центрі уваги провідних представників української культури: В. Антоновича, М. Грушевського, М. Драгоманова, М. Костомарова, М. Леонтовича, М. Лисенка, І. Огієнка, Г. Сковороди, Т. Шевченка та багатьох інших мислителів. В сучасний час питання аксіологічного аспекту професійної підготовки диригентів-хормейстерів розглянуто науковцями Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Рудницькою та ін. Однак, деякі питання аксіологічного аспекту професійної підготовки диригентів-хормейстерів потребують уточнення.

Мета статті полягає у висвітленні аксіологічного аспекту професійної підготовки диригентів-хормейстерів.

Вклад основного матеріалу. Ціннісне спрямування вітчизняної системи освіти передбачає насамперед свідоме сприйняття та засвоєння всіма учасниками освітнього процесу комплексу відповідних знань, формування позитивних ставлень до морально-етичних феноменів і вияв результатів цієї роботи у їхніх моральних якостях та поведінці, а також набуття молоддю ціннісних орієнтирів та ключових життєвих компетентностей [5, 6]. Це є одним із пріоритетних завдань діяльності вітчизняної вищої освіти, реалізація якого покладається переважно на майбутніх фахівців освітньої мистецько-

педагогічної галузі, через що професійна підготовка й сама діяльність яких мають базуватися на основі аксіологічного підходу. Як зазначає М. Боришевський, “демонополізація системи ціннісних орієнтацій як основи демократизації навчання та виховання – процес, безумовно, складний і довготривалий, що надає останньому цивілізованого гуманістичного спрямування” [1, 145].

Загальновідомо, що поняття “цінність”, характеристики, структури й ієрархії ціннісного світу, способи його пізнання та його онтологічний статус, а також природу і специфіку ціннісних суджень досліджує аксіологія. В історії філософського освоєння ціннісної проблематики виокремлюється кілька періодів. Із часів античності категорії цінності, ціннісного світу, ціннісних суджень не були предметом спеціалізованої філософської рефлексії. Водночас, ще Аристотелем філософія розглядається як основна наука “про те, що найцінніше”, і тому вона відображає єдність наукового пізнання та “осягнення розумом речей, за природою найбільш цінних” [6, 321].

Ми погоджуємося з думкою О. Олексюк, що “сучасна наука намагається переосмислити мозаїку підходів до педагогічного процесу як соціокультурного феномена. Багатомірність і нескінченна складність сучасного педагогічного процесу вимагає переходу до принципово нової парадигми мислення” [7, 11]. Тому, “контекст оволодіння ціннісним простором мистецької освіти передбачає пошук інтегрованих знань, що ґрунтуються на використанні в класичній структурі наукового пізнання неklasичних підходів” [7, 61].

Загальновідомо, що хоровий колектив передбачає складну систему сполучення суспільного, художньо-творчого, організаційного і вокально-хорових елементів. Хоровий колектив – це творча лабораторія, в якій реалізуються три основні функції: соціально-педагогічна, художньо-творча та музично-творча. Особистість диригента-хормейстера поєднує в собі декілька професій, а саме: диригента, музиканта, педагога, організатора, психолога, артиста.

Особливістю формування духовного світогляду майбутніх диригентів-хормейстерів в навчальному хоровому колективі є формування емоційної сфери учасника хорового колективу. Спів у хорі сприяє формуванню сильного типу нервової діяльності завдяки позитивним емоціям у процесі роботи над різними музичними творами, домінуванням відповідальності кожного співака за точність мелодико-ритмічного виконання в

хоровому колективі, відповідно, формуванню позитивних емоцій. А. Леонтьєв зазначає: “Головне полягає в тому, що емоційні процеси і стани мають у людини певної епохи свій власний позитивний розвиток” [3, 152].

На думку О. Рудницької, художні емоції виникають у творчій діяльності та відрізняються безкорисливістю, катарсичністю, естетичністю, духовністю, завдяки чому, як наголошує автор, “мистецтво здійснює свої функції розвитку особистості, стає носієм і каталізатором високої людської духовності” [10]. Однак, як доведено Г. Падалкою, емоції не виникають самі по собі, вони йдуть одночасно із інтелектуальним мисленням, а отже потребують особливого підходу до визначення [8].

Підкреслемо, що ціннісне відношення до професійної діяльності можливе при умовах формування аксіологічного підходу до професії у процесі професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології. На нашу думку, основною метою професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології є формування аксіологічного підходу майбутнього диригента-хормейстера. Ми вважаємо, що успішність формування аксіологічного підходу залежить від мотивації студентів до оволодіння професійно-важливими якостями, знаннями та вміннями у підготовки диригентів-хормейстерів. Адже, мотивація майбутніх фахівців є результатом свідомої та активної участі студента в процесі своєї професійно-педагогічної підготовки на засадах аксіології.

Аксіологічний підхід зумовлює ціннісно-орієнтаційне спрямування змісту, форм і методів навчання на саморозвиток майбутнього вчителя музичного мистецтва у вокально-хоровому навчанні. Цей підхід орієнтує студентів на стійку позитивну мотивацію до саморозвитку, джерелом якого є система загальнолюдських та музично-педагогічних цінностей, ціннісне ставлення до творів музичного мистецтва, діалог між світом музичного мистецтва та особистістю, тощо. Аксіологічний підхід дозволяє розкрити значення особистісних цінностей вчителя музики як стрижня його особи, що забезпечує саморозвиток. З позиції аксіологічного підходу (С. Гончаренко, Д. Леонтьєв, О. Олексюк та ін.) майбутні фахівці музичного мистецтва здобувають знання про зміст провідних педагогічних ідей, теорій та концепцій, що сприяє їх саморозвитку. У цьому процесі особливого значення набуває роль ціннісних орієнтацій та ціннісних взаємовідносин у формуванні готовності до саморозвитку. Адже фахова підготовка

студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів спрямовується на майбутню музично-педагогічну діяльність, у процесі якої формування професійних знань та вмінь у значній мірі залежить від особистісного ставлення до мистецтва. У цьому процесі важливу роль виконує аксіологічний підхід. Так, у працях К. Пігрова [9] визначається позиція щодо пріоритету професії диригента-хормейстера.

Доречно підкреслити, що компетентність хорового диригента характеризується: 1) навичками вокалізації; 2) навичками диригентської техніки; 3) вмінням образно уявляти хорове звучання (внутрішній слух). На нашу думку, вміння внутрішнього слуху передбачають: індивідуально-особистісне набуття і збереження музичної інформації (музичного матеріалу) на основі її внутрішнього бачення та чуття музики; збереження тривалого напруженого утримання музичної інформації на рівні внутрішньої музично-слухової уваги; можливість у разі необхідності оперувати внутрішнім музичним слухом. 4) вмінням керувати звучанням хору за допомогою жестикуляційно-мімічних засобів комунікації; 5) вмінням готувати себе і хоровий колектив до інтерпретації творів; 6) психолого-педагогічними, музично-теоретичними та музично-історичними знаннями.

Враховуючи вищезазначене можна окреслити певні завдання, які використовуються у освітньому процесі на засадах аксіологічного підходу з дисципліни “Хоровий клас”, а саме:

- 1). Розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців;
- 2). Залучення до створення духовних цінностей;
- 3). Збереження та розвиток традицій хорового співу.

Особливу роль у реалізації цих завдань відіграє репертуарна стратегія майбутніх диригентів-хормейстерів, які спрямовують і формують знання хористів, їх мистецькі смаки та духовні ідеали, які естетично впливають як на самих виконавців, так і на слухачку аудиторію. Це може бути звернення до української духовної спадщини, де обов’язковим компонентом репертуару хорового класу є виконання обробок народних пісень та хорові твори українських композиторів – С. Гулак-Артемовського, М. Леонтовича, О. Кошиця, С. Людкевича, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, Г. Майбороди та ін. Виразною сторінкою репертуару хорового класу може бути хорові твори світової класичної музики, що представляють творчість Л. Бетховена, Ж. Бізе, Й. Брамса, Р. Вагнера, Дж. Верді, Дж. Гершвіна, О. Ласо, В. Моцарта та ін. Концертна

інтерпретація творів зарубіжної хорової класики, безперечно, збагачує музичний світогляд диригентів-хормейстерів та співаків створює відчуття причетності до загальнолюдських цінностей та світового культурно-творчого простору.

Перед диригентом постійно постає завдання стежити за змінами у своїй професійній діяльності, знаходити нові методи роботи, оновлювати репертуар творами сучасних композиторів, змінювати види та географію концертної діяльності, використовувати останні досягнення звукозаписної техніки. Дослідник С. Федюра зазначає: “Якщо диригент не прогресуватиме усе життя, розвиватися як людина та музикант, постійно оновлюватися, нічого не вийде” [12, 74]. Отже, навчальний процес з дисципліни “Хоровий клас” визначається аксіологічним підходом який передбачає передусім виховання гуманістичного типу особистості студента, формує естетичні почуття і здатність реалізувати їх у хоровому мистецтві.

Зазначимо, що практична робота майбутніх фахівців у хоровому колективі формує позитивну мотивацію майбутніх диригентів-хормейстерів до самостійного втілення ідей музичного просвітництва у їх подальшій професійній діяльності. Таким чином, успішності рівня професійної підготовки диригентів-хормейстерів сприяє аксіологічний аспект, що створює цілісну систему виховної дії музичного мистецтва.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи викладене, констатуємо, що аксіологічний аспект професійної підготовки диригентів-хормейстерів сприяє зростанню рівнів сформованості головних, найбільш значущих компонентів духовної культури майбутніх фахівців хорової справи, а саме: потреби в самовдосконаленні, розвиненості особисто-змістової сфери, спрямованості творчо-перетворювальної діяльності та сформованості комунікативної культури особистості, виховання гуманістичного типу особистості студента.

Подальших наукових пошуків потребують питання, пов’язані зі всебічним вивченням особистісно орієнтованого підходу у навчальному процесі диригентів-хормейстерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боришевський М. Духовні цінності в становленні особистості – громадянина. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 144–150.
2. Варенко Т. Аксіологічний підхід та доцільність його реалізації в сучасній системі вищої педагогічної освіти. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і

загальноосвітній школах. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2010. №11 (64). С. 161–164. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/> (дата звернення 14.06.2020).

3. Леонтьев А. Избранные психологические произведения. Москва, 1983. 392 с.
4. Демінська Л. Аксіологічний підхід у педагогічному процесі. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2010. № 14. – С. 101–104. URL: <http://www.nbu.gov.ua/portal/> (дата звернення 12.05.2020).
5. Нікора А. Методична підготовка майбутнього вчителя історії до формування ціннісних орієнтацій учнів у процесі навчання етики. Миколаїв, 2012. 216 с.
6. Новая философская энциклопедия : в 4-х томах. Москва, 2010. Т. 4, 2010. 737 с.
7. Олексюк О. Музична педагогіка. Київ, 2013. 248 с.
8. Падалка Г. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ, 2008. 274 с.
9. Пигров К. Хоровая культура и мое участие в ней. Одесса, 2001. 50 с.
10. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька. Київ, 2002. 270 с.
11. Ткачова, Н. О. Аксіологічний підхід до організації педагогічного процесу в загальноосвітньому навчальному закладі. Луганськ, 2006. 300 с.
12. Федюра С. Хорове виконавство на сучасному етапі. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки, Вип. 1, 2013. С. 71–74.

REFERENCES

1. Boryshevsky, M. (1997). Dukhovni tsinnosti v stanovlenni osobystosti – hromadyanyna [Spiritual values in the formation of personality – a citizen]. *Pedagogy and Psychology*. No 1, pp. 144–150. [in Ukrainian].
2. Varenko, T. (2010). Aksiolohichnyy pidkhdid ta dotslnnist yoho realizatsiyi v suchasniy systemi vyshchoyi pedahohichnoyi osvity [Axiological approach and feasibility of its implementation in the modern system of higher pedagogical education]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*. Classic private university. Zaporozhye, No. 11 (64). pp. 161–164. Available at: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/> (Accessed 14 June 2020). [in Ukrainian].
3. Leontiev, A. (1983). Yzbrannyye psykholohycheskye proyzedenyuya [Selected psychological works]. Moscow, 392 p. [in Russian].
4. Deminska, L. (2010). Aksiolohichnyy pidkhdid u pedahohichnomu protsesi [Axiological approach in the pedagogical process]. *Slobozhanskyi naukovy-sportyvnyy visnyk*. No. 14. pp. 101–104. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/portal/> (Accessed 12 May 2020). [in Ukrainian].
5. Nikora, A. (2012). *Metodychna pidhotovka maybutnoho vchytelya istoriyi do formuvannya tsinnisnykh oriyentatsiy uchniv u protsesi navchannya etyky* [Methodical preparation of the future history teacher for the formation of value orientations of students in the process of teaching ethics]. Mykolaiv, 216 p. [in Ukrainian].
6. Novaya fylosofskaya entsyklopedyya : v 4-kh

**ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЗАСНОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРОВОГО СПІВУ
ГРИГОРІЯ ВЕРЬОВКИ**

tomakh (2010). [New philosophical encyclopedia]. Moscow, No. 4, 737 p. [in Russian].

7. Oleksyuk, O. (2013). *Muzychna pedahohika* [Music pedagogy]. Kyiv, 248 p. [in Ukrainian].

8. Padalka, G. (2008). Pedahohika mystetstva: teoriya i metodyka vykladannya mystetskykh dystsyplin [Pedagogy of art: theory and methods of teaching art disciplines]. Kyiv, 274 p. [in Ukrainian].

9. Pigrov, K. (2001). Khorovaya kultura y moe uchastye v ney [Choral culture and my participation in it]. Odessa, 50 p. [in Russian].

10. Rudnytska, O. (2002). Pedahohika: zahalna ta

mystetska [Pedagogy: general and artistic]. Kyiv, 270 p. [in Ukrainian].

11. Tkachova, N. (2006). Aksiologichnyy pidkhid do orhanizatsiyi pedahohichnoho protsesu v zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi [Axiological approach to the organization of the pedagogical process in the secondary school]. Luhansk: Taras Shevchenko National Pedagogical University, 300 p. [in Ukrainian].

12. Fedyura, S. (2013). Khorove vykonavstvo na suchasnomu etapi [Choral performance at the present stage]. *Scientific notes of Mykola Gogol Nizhyn State University. Psychological and pedagogical sciences*, Issue 1, pp. 71–74. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.05.2020

УДК 78.087.68:37(377)1094

DOI:

Анатолій Мартинюк, кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
ДВНЗ “Університет Григорія Сковороди в Переяславі”

**ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЗАСНОВНИКА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО
ХОРОВОГО СПІВУ ГРИГОРІЯ ВЕРЬОВКИ**

У статті висвітлено професійну майстерність засновника українського народного хорового співу Григорія Верьовки. Визначено, що професійна майстерність засновника українського хорового співу Г.Г. Верьовки передбачає національні пісенні традиції і забезпечує сприйнятливості цих традицій в сучасному соціокультурному середовищі. Доведено, що митець пропагував аксіологічний підхід до виховання і навчання молодого покоління. Окреслюються основні педагогічні умови у навчальному процесі осягнення студентами національної пісенно-хорової спадщини.

Ключові слова: хоровий диригент; професійна майстерність; український народний хоровий спів; Г.Г. Верьовка.

Літ. 10.

Anatoliy Martynyuk, Ph.D. (Art Studies),
Associate Professor of the Art Disciplines and Teaching Methods Department
Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav

**PROFESSIONAL SKILL OF THE FOUNDER OF UKRAINIAN FOLK CHORAL
SINGING HRYHORIY VERYOVKA**

In the article the professional skills of the founder of Ukrainian folk choral singing Hryhoriy Veryovka are highlighted. It is determined that the professional skill of the founder of Ukrainian choral singing H. Veryovka takes into account the national song traditions and ensures the receptivity of these traditions in the modern socio-cultural environment, applying them to the actual process of preserving and increasing national spirituality. It is proved that the artist promoted an axiological approach to the upbringing and education of the younger generation, saw the purpose and content of education in ensuring the connection between Ukrainian folk songs and choral compositions of foreign classics, recognition of the process of personality formation in Ukrainian choral traditions. It is actualized the statement that the uniqueness of H. Veryovka's professional skill in all its dimensions – performing-conducting, composer, pedagogical, educational, organizational – lies in the development of his special choral intonation, palette of sound tones, sound production in organic integrity, which takes place at the fundamental level of the national song and choral tradition and European principles of collective singing. The main pedagogical conditions in the educational process of the students' comprehension of the national song and choral heritage are outlined.

Thus, analyzing the professional skill of the founder of Ukrainian folk choral singing H. Veryovka, we can conclude that the features of his vocal pedagogy played an important role in the national choral school. The scientific study of H. Veryovka's musical and pedagogical experience became the basis of the national and world conducting and choral pedagogy, formation of the highly moral personality capable of multiplying the achievements of Ukrainian folk singing.

Keywords: choral conductor; a professional skill; Ukrainian folk choral singing; H. Veryovka.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві проблема виховання всебічно розвиненої особистості,

збереження національних традицій підкреслює велике значення українського народного хорового мистецтва, яке є органічною складовою